

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Юлія БОЙКО,

*здобувач ступеня вищої освіти «магістр» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
Науковий керівник: Євгенія ПОЧИНОК,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка*

Стаття присвячена проблемі підготовці майбутнього вчителя початкової школи, який здатен забезпечувати оздоровчу функцію початкової освіти, активно впроваджувати здоров'язбережувальні технології для утвердження здорового способу життя, розвитку духовно, психічно, фізично та соціально здорової особистості кожного учня. Уточнено зміст поняття «професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі», проаналізовано особливості досліджуваного процесу підготовки.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутній учитель початкової школи, здоров'язбережувальні технології, готовність учителя, оздоровча функція, здоровий спосіб життя.

The article is devoted to the problem of training a future primary school teacher who is able to provide a health function of primary education, implement health technologies to promote a healthy lifestyle, development of spiritually, mentally, physically and socially healthy personality of each student. The content of the "professional training of future primary school teachers for the use of health technologies in the educational process" concept as a holistic pedagogical process, which is a component of future teacher's professional training, characterized by students acquiring fundamental knowledge, skills and abilities in health care on the development of the future teacher's readiness components to use health technologies in the educational primary school process . The professional future teacher's training for the use of health technologies

in the educational process of primary school is considered by us as a process that results in the student's readiness to carry out these activities. The researched process peculiarities of training future specialists in a higher education institution are analyzed.

Key words: professional training, future primary school teacher, health technologies, teacher readiness, health function, healthy lifestyle.

PREPARATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR THE APPLICATION OF HEALTH TECHNOLOGIES

Julia BOYKO

Сьогодні перед вищою школою постає важливе завдання щодо підготовки майбутнього вчителя, який здатний не лише навчати й виховувати школярів, а й виконувати функції збереження здоров'я та фізичного розвитку дітей, формувати їхню культуру здоров'я.

Досить слушною є думка М. Смірнова, який серед факторів негативного впливу на збереження здоров'я підростаючого покоління, одним із найважливіших вважає «низький рівень упровадження в освітній процес здоров'язбережувальних технологій і невідповідність учителів у сфері здоров'язбережувальної педагогіки» [7, с. 64]. Учений стверджує, що вчителі, не знаючи здоров'язбережувальної педагогіки і не маючи мотивації для включення у цю додаткову до своєї основної роботи діяльність, досить вибірково дотримуються гігієнічних вимог і мають невизначені уявлення про наслідки своїх дій. Відтак, необхідною є підготовка майбутніх учителів початкових класів до сумлінної ґрунтовної оздоровчої і профілактичної роботи з молодшими школярами, зокрема до застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі початкової школи.

В аспекті наукового дослідження привертають увагу наукові розвідки вчених (Г. Апанасенко, Білик, О. Бондаренко, В. Войтенко, Л.Височан, Т. Говорушина, В. Горащук, М. Гриньова, Б. Долинський, О. Дубогай, М. Євтушок, С. Кириленко, Т.Осадченко, О. Савченко, Л.Сливка, М. Смирнов та ін.), в яких висвітлюються проблеми підготовки студентів ЗВО до здійснення фізичного виховання і формування здорового способу життя особистості дитини. Хоча ними і розглядаються деякі аспекти підготовки майбутніх учителів до здійснення діяльності, спрямованої на

збереження здоров'я школярів, проте проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі, на жаль, залишається поза увагою дослідників.

Метою нашого дослідження є визначення особливостей підготовки майбутніх учителів початкової школи до застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі сучасної НУШ. Зауважимо, що вчені, розглядаючи різні аспекти підготовки майбутніх учителів початкових класів на сучасному етапі, по-різному підходять до вирішення означеної проблеми.

Ядром професійної підготовки вчителя, О. Савченко [5, с. 3] вважає її зміст, фундаментальність якого має забезпечити випереджувальну підготовку спеціаліста. Початкова освіта, зауважує вчена, є багатопредметною. Відтак, сучасному вчителю початкової школи необхідно забезпечити повноцінний навчальний процес, а отже, нагальною є потреба оновлення змісту методичної підготовки вчителів за принципом цілісності, системності та інтеграції; урахування тих процесів, які визначають діяльність сучасної початкової школи.

Предметом наукового пошуку Ю. Вавілова є особливості професійно-особистісного становлення учителя початкових класів на стадії навчання у вищому педагогічному навчальному закладі. У ході дослідження учений доходить висновку, що професійно-особистісне становлення вчителя у вищій школі є системним процесом засвоєння педагогічної діяльності, формування особистості вчителя на підставі єдності їхніх загальних, специфічних та індивідуальних властивостей [1]. З огляду на те, що робота вчителя початкової школи має певні відмінності від роботи вчителів-предметників, науковець виокремлює якості, якими, на його думку, необхідно володіти вчителю початкової школи: спрямованість на педагогічну роботу саме з молодшими школярами; любов до тих навчальних предметів, що викладаються в початковій школі; професійна підготовка, орієнтована на програму навчання в початковій ланці; уміння викладати навчальний матеріал у простій, доступній для молодших школярів формі; яскраве образне мислення; знання вікових та індивідуальних особливостей учнів початкових класів, можливостей і резервів їхнього розвитку; уміння спілкуватися з молодшими школярами, підтримуючи їхню безпосередність та емоційність; емпатія; педагогічна зіркість, спостережливість;

особлива турбота і доброта, материнська ласка щодо учнів, схильність до ігрових методів навчання [1, с. 4]. Зауважимо, що, на жаль, науковцем не акцентується увага на здоров'язбережувальній освіті учителя початкової школи, хоча певною мірою зазначені якості і впливають на здоров'язбереження учнів.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що головна мета педагогічної підготовки полягає у формуванні в майбутніх учителів високого рівня професіоналізму. Однак, педагогічна практика й потреби сучасної школи свідчить про те, що рівень професіоналізму вчителя початкової школи в певній мірі співвідноситься з високим рівнем його здоров'я. Виконання соціального замовлення суспільства на особистість, здатну до здорового способу життя та соціальної активності, можливо лише при високому рівні сформованості готовності вчителя до застосування здоров'язбережувальних технологій навчання. Досягнення цієї мети пов'язано з вирішенням основного завдання педагогічної підготовки студентів – формуванням та вдосконаленням готовності до застосування здоров'язбережувальних технологій навчання як важливої характеристики педагогічного професіоналізму. Тобто, можемо констатувати, що для реалізації завдань педагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи значну увагу слід приділяти оновленню її змісту в зв'язку з масштабністю проблеми та вимогами сучасного українського суспільства.

У ході дослідження О. Філіп'єва доходить висновку, що в системі вищої педагогічної освіти залишаються суттєві резерви навчального процесу, які важливо ефективно використовувати з метою покращення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до валеологічного виховання учнів. Вони, на думку науковця, пов'язані з формуванням відповідального ставлення до питань валеологічного виховання, забезпечення необхідної інформованості майбутніх учителів та їхньої практичної підготовки до вирішення питання валеологічного впливу на учнів [9]. Дефініцію «підготовка учителів початкових класів до здійснення здоров'язберігаючої діяльності», Л. Сливка трактує як науково та методично обґрунтовані заходи навчального закладу, спрямовані на отримання студентом відповідно до визначеного терміну навчання рівня професійної компетентності, достатнього для викладання курсу «Основи здоров'я», формування здорового способу життя молодших школярів та створення

здоров'язбережувального середовища загальноосвітнього навчального закладу [6, с. 81].

У своєму дослідженні Л. Височан наголошує, що відповідно до складних реалій сьогодення професійна педагогічна освіта повинна, перш за все, забезпечити підготовку вчителя до використання здоров'язберігаючих технологій у професійній діяльності. Учитель початкових класів у процесі своєї професійної діяльності повинен застосовувати, перш за все, здоров'язберігаючі технології, забезпечивши цим такі умови навчання, виховання та розвитку, які не несуть негативного впливу на здоров'я усіх суб'єктів освітнього процесу [3].

Під професійною підготовкою майбутніх учителів початкових класів до здійснення здоров'язбережувального навчання, дослідниця Є. Осолодка розуміє цілеспрямований, організаційний процес, який характеризується включенням студентів у активну здоров'язбережувальну діяльність у процесі навчання молодших школярів, формуванням у студентів позитивного ставлення до здоров'язбережувальної діяльності, виникненням внутрішніх протиріч між досягнутим і необхідним рівнем професійного становлення, які виступають як рушійна сила професійної готовності до здійснення здоров'язбережувального навчання [4, с. 37]. Гуманістична мета і відповідний їй зміст здоров'язбережувального навчання, акцентує увагу науковець, вимагають нових підходів до професійної підготовки майбутніх педагогів, які дозволять формувати новий освітній досвід самостійної побудови власної освітньої стратегії й перебудови освітньої філософії з позицій суб'єктності, рефлексивності та спрямованості на збереження здоров'я в процесі навчання молодших школярів.

Отже, проаналізовані наукові підходи розкривають особливості професійної підготовки майбутнього вчителя початкової ланки освіти, яка забезпечує формування його здатності з реалізації здоров'язбережувальної стратегії педагогічної діяльності в цілому та, зокрема, застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі.

Натомість, як свідчить практика, майбутні вчителі початкової школи недостатньо готові до такого виду діяльності, не мають уявлення про проблему глобальності і масштабності погіршення здоров'я нинішнього покоління дітей. Хоча серед причин низького рівня здоров'я підростаючого покоління важливе місце посідають

суб'єктивні фактори такі, як низька вмотивованість учнів (навчання «з-під палки» має здоров'яруйнівний вплив), відособленість у піклуванні про власне здоров'я (низький рівень культури здоров'я), однак позиція вчителя у впровадженні здоров'язбережувальних технологій є винятковою, ключовою і коригуючою. Оздоровчі функції вчителя сучасної початкової школи мають носити не постулатний характер, а бути доцільними, дієвими, плідними і результативними.

Навчально-виховний процес вищої педагогічної школи має можливість системно впливати на валеологічну свідомість студентів, залучати їх до різних способів валеологічної діяльності, забезпечувати комплексом знань, умінь і навичок, необхідних для збереження та зміцнення здоров'я дітей під час навчальної та позанавчальної роботи [9, с. 56]. Професійна підготовка майбутніх вчителів до використання здоров'язбережувальних технологій повинна бути спрямована на опанування головних напрямів здоров'язбереження з урахуванням вікових та психофізіологічних особливостей молодших школярів.

Відтак, на підставі аналізу наукової психолого-педагогічної літератури, дисертаційних досліджень щодо підготовки майбутніх учителів і зважаючи на аспект нашого дослідження, можемо зробити висновок, що *професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі* є цілісним педагогічним процесом, що є компонентом професійної підготовки майбутнього педагога, який характеризується набуттям студентами фундаментальних знань, умінь і навичок у галузі здоров'язбереження і спрямований на розвиток компонентів готовності майбутнього вчителя до застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі початкової школи. Професійна підготовка майбутніх учителів до застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі початкової школи розглядається нами як процес, результатом якої є готовність студентів до здійснення зазначеної діяльності.

Однією із загальних компетентностей Бакалавра початкової освіти, відповідно до Стандарту вищої освіти України [8], визначено здоров'язбережувальну компетентність як здатність ефективно вирішувати завдання щодо збереження і зміцнення здоров'я (фізичного, психічного, соціального та духовного) як

власного, так і оточуючих. Однак, аналіз навчальних планів спеціальності «Початкова освіта» і програм педагогічних дисциплін дає змогу акцентувати увагу на тому, що здоров'язбережувальна складова навчання в підготовці майбутніх учителів є недооціненою і взагалі не популяризованою у змісті професійно-педагогічної освіти. Загальні основи та історія педагогіки зі вступом до спеціальності, загальна та вікова психологія, дидактика та інші людинознавчі дисципліни, на жаль, не виділяють здоров'язбереження як важливу ланку в підготовці майбутніх учителів. Серед проаналізованих дисциплін лише безпекознавство, анатомія і фізіологія з основами генетики, а також методика навчання соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі мають дотичний характер до питань збереження і зміцнення здоров'я. У змісті підготовки студентів значне місце має бути відведено питанням, що розкривають шляхи і способи застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі початкової школи, запобігання стресогенного впливу навчання на зростаючий організм учнів, створення ергономічного середовища, стійкості позитивного емоційного настрою – як важливих підстав психологічного й духовно-морального самопочуття учасників освітнього процесу.

Аналіз навчальних програм із педагогічних дисциплін дає можливість стверджувати, що майбутні педагоги не набувають необхідних знань про сутність, шляхи та засоби реалізації здоров'язберігаючого навчання в шкільній практиці, відсутні заняття з формування в них практичних умінь і навичок використання здоров'язбережувальних технологій, спеціальні тренінги з оволодіння методикою формування здорового способу життя школярів, раціональними прийомами і способами розвитку та охорони здоров'я учнів засобами навчання.

Майбутньому вчителеві необхідно правильно та раціонально використовувати методи та прийоми щодо застосування здоров'язбережувальних технологій, оскільки дитина повністю покладається на дорослого, адже для неї він є авторитетом. У процесі використання здоров'язбережувальних технологій майбутньому педагогу слід працювати не тільки на результативність, а й не забувати, що аудиторія, для якої використовуються методи і прийоми, в повному обсязі не сприймає навчально-виховний процес, тому необхідно планувати свою діяльність з урахуванням ігрових моментів, що буде сприяти

створенню необхідної атмосфери, збереженню зацікавленості, зосередженню уваги та бажанню виконувати оздоровчі вправи [2].

У змісті підготовки майбутніх учителів до здоров'язберігаючого навчання має бути використана інформація про засоби навчання, що знижують навчальне перевантаження, підвищене стомлення і стимулюють працездатність і функціональні можливості організму учнів, оптимізують процес навчання школярів з урахуванням їх можливостей і здібностей. Використання різноманітних дидактичних засобів повинно бути спрямоване на здоров'язбереження, підтримку стійкості працездатності, підвищення якості успішності, на збільшення рухової активності у навчальному процесі [10, с. 50]. Крім того, вчитель має оцінити себе як суб'єкта здоров'язбережувальної діяльності, тобто переосмислити та скоригувати власні професійні дії, що підкреслює необхідність ортобіотичної складової у змісті професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогічних кадрів.

Таким чином, вчитель початкової школи має стати тим ключовим ресурсом сучасної української освіти, який володіє теоретичними знаннями та практичними вміннями щодо використання здоров'язбережувальних технологій у педагогічній діяльності.

Проблема професійної підготовки майбутніх учителів до застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі набуває особливої значущості саме в НУШ. Адже молодший шкільний вік – це найважливіший етап у процесі становлення особистості, це фундамент, який детермінує траєкторію фізичного і психічного розвитку індивіда протягом усього подальшого життя. Здорові та успішні діти є запорукою благополуччя майбутнього українського національного суспільства.

Список використаних джерел

1. Вавилов Ю. П. Специфика профессии учителя начальных классов. Начальная школа. 2002. № 8. С. 87-93.
2. Ващенко О. М., Романенко Л. В., Макаренко Н. В. Організація впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес початкової школи: теоретичний вимір. Молодий вчений. 2020. № 3(79). С.354-360.

3. Височан Л. С. Роль учителя початкових класів у розвитку здоров'язберігаючої педагогіки. Гірська школа Українських Карпат. 2014. № 11. С.34-37.
4. Осолодкова Е. В. Формирование готовности студентов педвузов к осуществлению здоровьесберегающего обучения младших школьников : дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.08. Магнитогорск, 2003. 171 с.
5. Савченко О. Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Початкова школа. 2001. № 7. С. 1–4.
6. Сливка Л. В. Деякі аспекти теорії та методики підготовки майбутніх учителів початкових класів до зборів'язберігаючої діяльності. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2014. № 10(2). С.80-86.
7. Смирнов Н. К. Актуальные проблемы здоровьесберегающего обучения. Сибирский педагогический журнал. 2012. № 9. С. 59-64.
8. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю «Початкова освіта» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / наказ № 357 від 23.03.2021 р. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/naukovo-metodychna_rada/proekty_standartiv_VO/013-pochatkova-osvita-bakalavr-21.09.7.doc
9. Філіп'єва О. А. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до валеологічного виховання учнів: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Кіровоград, 2008. 20 с.
10. Щербина І. Ю. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до здоров'язберігаючого навчання учнів у загальноосвітній школі : дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Черкаси, 2017. 265 с.